

יתרו ב

הסמ"ג¹ כתב שב' הזכירות למדין משני פסוקים – „א' בכניסתו היא זכור ואחת ביציאתו היא זכרת שנכתב ב' פרשת שמור² כו".

והמגדל עוז³ מבאר השייכות דב' ה' זכירות לב' הדברות זכור ושמור (דב' דבור אחד נאמרו⁴) – ש„לשון זכור הוא מ"ע זכרהו בכניסתו שמקדשין אותו בדברים . . ולשון שמור שייך ביציאתו שלא ינהג בקדושת קדש מנהג חול עד שיבדילנו ויקבענו כו".

אמנם מזה שהרמב"ם הביא רק הכתוב „זכור את יום השבת" משמע דס"ל שגם ההבדלה נכללת במצות „זכור את יום ה' שבת לקדשו". וכן מפורש בספר המצות במצות קידוש⁵ „שצונו לקדש את השבת ולאמר דברים בכניסתו וביציאתו כו' ו' הוא אמרו יתברך זכור את יום השבת לקדשו כלומר כו' [קדשהו⁶] בכניסתו וקדשהו ביציאתו⁷] כלומר הבדלה ש'.

(שבועות יח, ב) ולשון מכילתא (פרשתנו שם) זכור את יום השבת קדשהו בברכה ובביאור אמרו זכרהו על היין ואמרו ג"כ קדשהו בכניסתו וקדשהו ב' יציאתו. ואולי העתיק (מ'לשון מכילתא כו"מ) סהמ"צ להרמב"ם מ"ע קנה (הובא לקמן בפנים).

(8) מ"ע כט.

(9) ואתחנן ה, טו.

(10) שם, יב.

(11) לרמב"ם שם.

(12) מכילתא ורש"י פרשתנו עה"פ. ובכ"מ.

(13) מ"ע קנה.

(14) לפנינו בסהמ"צ „זכרהו . . בכניסתו וב' יציאתו". אבל כפנים הוא בתרגום העליר וקאפה. וכן הובא במ"מ לרמב"ם כאן.

(15) וכבר העירו מג"י פ"י המיוחס לרש"י בנויר ד, רע"א. שאלילות כתי' שאליתא קסו בתחלתו

א. כתב הרמב"ם בהל' שבת¹: „מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר זכור את יום השבת ל' קדשו, כלומר זכרהו זכירת שבח² וקי' דוש, וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו, בכניסתו בקידוש וביציאתו בהבדלה".

וכתב המגיד משנה, שמדברי הרמב"ם „נראה בביאור שהוא סובר שההבדלה ג"כ דבר תורה והכל בכלל זכור".

והנה במקור הדבר שגם הבדלה היא מצוה מה"ת, מצינו כמה דיעות:

במ"מ שם (ועוד³) כ' דילפינו ל"ה מד' כתיב⁴ ולהבדיל בין הקדש ובין החול⁵.

(1) ר"פ כט.

(2) פרשתנו כ, ח.

(3) כ"ה בדפוסים לפנינו. וכן הובא בשו"ע אדה"ז סרע"א ס"א. ובכמה כתי' ודפוסים „שבת" (ראה רמב"ם הוצאת פרענקל ובילקוט ש"נ שם). ופשטות הלשון „וקידוש" – אינו „קידוש היום" (בניגוד להבדלה) דלהלן, אלא קידוש כל יום השבת כולו. ואולי צ"ל „לקידוש" או „וקידוש".

(4) קרית ספר על הרמב"ם כאן. ספר הישר לר"ת ט"י טב.

(5) ומשמע במ"מ שם שהוא גם לדעת הרמב"ם אף שבתחילת דבריו כ' „והכל בכלל זכור". וראה פמ"ג אר"ח (א"א) ר"ס רצו. העמק שאלה לשאלות שאלתא קסו סק"א.

(6) שמיני י, י.

(7) וממשיך במ"מ: כמ"ש פרק ידיעות הטומאה

(*) אבל בסמ"ג (מ"ע כט) ושו"ע אדה"ז שם הוועק „וקידוש" (כברמב"ם לפנינו). וראה סהמ"צ להרמב"ם (מ"ע קנה) הוצאת קאפח: כלומר זכרהו זכירת קידוש וגדולה וזו היא מצות קידוש היום, אבל בהוצאת העליר: „זכר קדושה והבדלה וזו היא מצות קידוש". ובחינוך מצוה לא: זכרהו זכר קדושה וגדולה.

הרמב"ם בסהמ"צ הרי גדר המצוה מחייב הזכרת „מעלתו והבדלו” של יום השבת בכניסתו וביציאתו (כדי להבדילו מה-ימים הקודמים ממנו והבאים אחריו).

אבל בספר ה„יד” חילק זמני הזכירה לבבא בפ"ע, דמתחילה כתב גדר המצוה „מ"ע מה"ת לקדש את יום השבת ב-דברים שנאמר זכור . . כלומר זכרהו זכירת שבח וקידוש, ואח"כ מוסיף ב-בבא בפ"ע – „וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה”:

ואם ס"ל בספר ה„יד” כמו שהוא מפרש בסהמ"צ, הו"ל לכלול זמני ה-זכירה דקידוש והבדלה בביאור גדר-המצוה (ע"ד לשונו בסהמ"צ): מ"ע לקדש יום השבת בדברים בכניסתו בקידוש וביציאתו בהבדלה.

ג. ויש להקדים ביאור גדר המ"ע ד-זכור את יום השבת לקדשו, שיש להס-בירו בכמה אופנים:

(א) גדר המ"ע הוא – „לקדשו”, כלו-מר, שע"י מעשה הדיבור מקדשים את השבת. וכעין וע"ד קדוש החודש וקדוש היובל, שמקדשין אותם (בדיבור), והוא דבר שנעשה בכניסתם פעם אחת, כן עד"י¹⁷ מקדשים בדברים את השבת ב-כניסתו¹⁸.

ולפ"ז אין בהבדלה מענין קידוש ה-יום דשבת, אלא הוי שם וחפצא אחרת לגמרי.

וי"ל שזהו טעם הדיעות (הנ"ל סעיף

היא ג"כ חלק מזכירת שבת ומתקנת מצותי”.

ולכאורה צ"ב בטעמא דמילתא, מהי השייכות של הבדלה לענין „זכור את יום השבת לקדשו”?

ב. בסהמ"צ שם כתב: „שצונו לקדש את השבת ולאמר דברים בכניסתו וב-יציאתו נזכיר בם” . . קדוש היום ומעל-תו והבדלו משאר הימים הקודמים ממנו והבאים אחריו”.

ומדבריו אלה מובן, שהטעם שגם ה-הבדלה היא בכלל המ"ע דקדוש היום הוא מפני שגדר המ"ע דקדוש היום הוא מה שמזכירים „מעלתו והבדלו משאר הימים הקודמים ממנו והבאים אחריו”, ולכן הוי הבדלה בכלל מ"ע דזכור את יום השבת לקדשו, כי גם בהבדלה מזכיר רין „מעלתו והבדלו משאר הימים” (מה-ימים הבאים אחריו).

ברם לכאורה דוחק להעמיס כן ב-ספר ה„יד”, שבו הוא מפרש שהמ"ע עני-נה „זכרהו זכירת שבח וקידוש”, ואינו מזכיר דהזכירה היא להבדילו משאר הימים (הקודמים והבאים אחריו).

ויתירה מזו: בסהמ"צ כתב תיכף ב-תחילת דבריו „שצונו לקדש את השבת ולאמר דברים בכניסתו וביציאתו”, והיי-נו שכולל הענין ד„לאמר דברים בכניס-תו וביציאתו” בגדר המצוה דקידוש ה-שבת. והטעם בפשטות, כי לפי הסברת

(ראה העמק שאלה שם שהי' לפנייה הגירסא בנזיר שם: אין לי אלא בכניסתו וביציאתו מנין ת"ל את יום). ועוד. וראה (וכן בבבא לקמ) אנציקלופדי' תלמודית ערך הבדלה בתחלתו. וש"נ.

(16) לפנינו בסהמ"צ אי' „(נזכיר בם) יציאת מצרים (וקדוש כו)”. ובסהמ"צ הנ"ל (הערה 14) ליתא. וראה טאור"ח סרע"א ובנ"כ שם. ואכ"מ.

(17) ובמהר"ם חלאווה פסחים קו, א בפי' „עיקר קדושת בלילה הוא”: בכניסתו כדרך שב"ד מקדשין המועדין. וראה להלן שם.
(18) ראה בארוכה רמב"ן פרשתנו עה"פ זכור (כ, ח) בסופו.

אמר נוסח קידוש שבת במוצ"ש מקיים מצות הבדלה (וכן לאידך באמירת נוסח הבדלה בכניסת שבת מקיים מצות קדוש היום²¹), כי בעיקר המצוה אין נוגע פרטי הנוסח שאומר (אלא דצ"ע אם יוצא בזה מדרבנן²² כיון דמשנה ממטבע שטבעו חכמים). משא"כ לאופן הא' ולאופן הב' הרי תוכן נוסח ההבדלה היא מעצם גדר המצוה.

(ב) כאשר לא הבדיל כלל – לאופן הב' דשניהם יחד היו חפצא אחת דזכירת שבת, י"ל דחסר בקיום מצות קידוש, מ"ע דזכור את יום השבת לקדשו, משא"כ לאופן הא' והג'.

(ג) אם נשים חייבות בהבדלה: לאופן הב' והג' שהבדלה היא מעצם מצות „זכור את יום השבת לקדשו“, פשוט שחייבות בהבדלה²³, „כשם שחייבות ב- קידוש מן התורה (מפני שהוקש זכור לשמור)²⁴“;

משא"כ לאופן הא' – י"ל דתלוי בה- דיעות (הנ"ל סעיף א) במקור חיוב הבדלה: לפי דעת המגדל עזי²⁵ שחיוב הבדלה שייך למצות „שמור“ – חיי- בות²⁶, „מפני שהוקש זכור לשמור²⁷“;

(א) שיש לימוד מיוחד על חיוב הבדלה – כי אע"פ שגם לדידהו הבדלה היא מה"ת ושייכת למצות זכור, מ"מ אינה עיקר המצוה (וכלשון המגדל עז – „הקידוש עיקר והבדלה טפילה לה“).

(ב) גדרה הוא – זכור את יום השבת – לקדשו, כלומר לזכור בדיבור ע"ד קדושתו והבדלתו (כי קדושה פירושה הבדלה²⁸) משאר הימים – כנ"ל מספר המצות – ועי"ז לקבוע את גבוליו מלפניו ומלאחרי.

ולפי זה קידוש והבדלה הם שני חלקים של מצוה אחת, שקיום מצות זכור את יום השבת לקדשו הוא דוקא כאשר מזכירין הבדלתו הן מהימים של- פניו (בכניסתו) והן מהימים שלאחרי (ביציאתו).

אמנם, גם לפי אופן זה, תוכן שני חלקי המצוה – קידוש והבדלה – שונה ומ"ז, דהזכרת „הבדלו“ של יום השבת בכניסתו הוא ע"י קידוש היום (שעתה נכנסים ליום קדוש), ואילו הזכרת „הבדלו“ ביציאתו הוא ע"י נוסח הבדלה (שיוצאים מקודש לחול).

(ג) גדר המ"ע היא רק זכירת קדושתו בדיבור בלשון הרמב"ם בספר היד „זכרהו זכירת שבח וקידוש“ – באיזה אופן שיהי. ולאופן זה נמצא דזכירתו בקידוש וזכירתו בהבדלה הוי שם וגדר אחד – „זכירת שבח וקידוש²⁹“.

ד. מהנפק"מ בין אופנים אלה י"ל:

(א) לאופן הג' יש מקום לומר, דגם אם

(21) להעיר ממנ"ח מצוה לא (מא, ד). עיי"ש.

(22) עיין ברכות מ, ב. אנציקלופדי תלמודית ערך ברכות ע' רצט. מנ"ח שם בתחלתו (מא, ג). ואכ"מ.

(23) וכמ"ש במ"מ שם לדעת הרמב"ם.

(24) ל' אדהיז שר"ע או"ח סרצ"ו סי"ט.

(25) ופשיטא לדעת הסמ"ג (הנ"ל ס"א) דשניהם שייכים לזכור, אלא שהבדלה למדין מהכתוב „זכרת“ השייך ליציאתו, כנ"ל שם.

(26) ולפמ"ש בצפצפ"נ על הרמב"ם כאן נפק"מ דלהדיעה דהבדלה היא מכלל זכור צ"ל דוקא בפה, משא"כ אם למדין מ„שמור“ (או משאר כתובים) י"ל דהבדלה ד"י בלב.

(27) ראה מגדל עז שם, שהביא בהמשך דבריו

(19) ראה ת"כ ופרש"י ר"פ קדושים. וראה גם רש"ש פסחים קד, א (בסופו) ובהנמטן שם.

(20) להעיר ממאירי ברכות כז, א ד"ה מאחר, לענין שיכול להתפלל של מוצ"ש בשבת „שאף ההבדלה קדוש הוא לשבת“.

וביציאתו בהבדלה – ולא כללם יחד לומר „וצריך לזכרה בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה“ (ע"ד לשונו בספר המצות).

כי להרמב"ם הם ג' פרטים – (א) גדר המצוה, שהוא עצם הזכירה³². (ב) זמני הזכירה (בכניסתו וביציאתו), ו(ג) תוכן הזכירות (קידוש היום והבדלה): (א) עצם גדר המצוה הוא רק „זכרה וזכירת שבח וקידוש“, ואין הזמן והנוסח (תוכן) של הזכירה חלק מגוף מצות הזכירה³³; (ב) זמן המצוה – „וצריך לזכרה בכניסתו וביציאתו“; (ג) נוסח המתאים להזמן – „בכניסתו בקידוש היום וביציאתו ב-הבדלה“.

[משא"כ לפמ"ש בסהמ"צ, דשתי הזכירות (בכניסתו וביציאתו) היו מצוה אחת, כנ"ל בארוכה: וכן משמע גם בלשון החינוך³⁴ שכתב „לדבר דברים ביום השבת בכניסתו וכן ביציאתו שיהי בהם זכר גדולת היום ומעלתו והבדלתו ל-שבח משאר הימים שלפניו ואחריו ש-

אבל את"ל דילפינו לה מ„להבדיל בין הקודש ובין החול“ מקום לומר³⁵ דנשים פטורות ממנה, כי הבדלה הוי שם וגדר אחר ואין לה שייכות לגדר קידוש ב-כניסתו.

[ע"ד הסברת אדמו"ר הזקן³⁶ בשתי הדיעות³⁷ לפי השיטה שהבדלה היא רק מ"ט – ד"ש מי שאומר שהנשים פטורות ממנה כמו שהן פטורות מכל מ"ע שהזמ"ג . . ואף שבכל מעשה שבת איש ואשה שוין" היו רק בדברים שהם „בגלל זכירות השבת או שמירתה, אבל הבדלה אינה ענין לשמירת שבת אלא דבר בפ"ע הוא שתקנו חכמים להבדיל בין קודש לחול ומצאו להם סמך מן התורה שנאמר ולהבדיל בין הקדש ובין החול ויש חול-קין ע"ז ואומרים שההבדלה היא מענין זכירת השבת וקדושתו שמזכירין הבדל בין קדושתו לחול ולפיכך הנשים חייבות בהם“].

ה. ע"פ כל הנ"ל מובן היטב הטעם שהרמב"ם בספר היד חילק הענין לג' בבות – (א) „מ"ע לקדש את יום השבת בדברים“ כו' כלומר זכרה וזכירת שבח וקידוש“ (ב) „וצריך לזכרה בכניסתו וביציאתו“, (ג) „בכניסתו בקידוש היום

(32) ובמניין המצות על סדר הלכות הרמב"ם כתב „לקדש היום בזכירה“. וכ"ה בהכותרת להל' שבת ברמב"ם הוצאת פרענקל (ולפנינו שם „לקדש את יום השבת בזכירה“).

(33) ואולי י"ל דס"ל להרמב"ם (בספר היד) דהמ"ע מן התורה היא רק עצם הדבר „לקדש את יום השבת בדברים“, אלא דרבנן קבעוהו בכניסתו וביציאתו, וכן תוכן שתי הזכירות – נוסח הקידוש וההבדלה. אלא שכמובן שבזכירתו בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה מקיים המ"ע של תורה דזכירת קידוש היום (ולהעיר מלשון הלבוש א"ח ר"ס רצו). ע"ד מלאכה בחוה"מ, דאסור במלאכה מה"ט אלא הדחכמים קבעו איוו מלאכות אסורות (ראה אנציקלופדי תלמודית ערך חול המועד. ושי"1). ועד"ז בזכירת עמלק (ראה אנציקלופדי תלמודית בערכו ע' רכא. ושי"1). וכמה כו"ב.

(34) מצוה לא.

הא דברכות (כ, ב) כל שישנו בזכירה ישנו בשמירה והני נשי הואיל כו'.

(28) להמביט בקרית ספר שם וספר הישר לר"ת. אבל במ"מ שהביא דילפינו מן להבדיל כו' מפורש דנשים חייבות בהבדלה, כנ"ל הערה 23.

(29) בשו"ע שלו א"ח שם.

(30) שהובאו בבי" לטאור"ח וכן בשו"ע שלו שם

בסוף הסימן.

(31) וראה צידה לדרך פרשתנו (עה"פ) דכ' ע"ד דברי הרמב"ם כאן, דעיקר מצוה זו של קידוש היום ילפינו מן מלת זכור שפירושו זכור בפה כמו זכור את אשר עשה לך עמלק גו'. וראה גם צפע"נ על הרמב"ם כאן שהביא מתו"כ פ' בחוקות.

אבל לפי שיטת הרמב"ם בס' היד (ע"פ המבואר לעיל) – הרי מכיון שתוכן מצוה זו (זכור גו' לקדשו) הרי הוא – זכרהו זכירת שבח וקידוש (כמו הקידוש שבכניסת שבת), מהו ההכרח לומר שה- מצוה כוללת זכירת הדברים הללו גם בעת יציאת השבת?³³

ויש לומר הביאור בזה בהקדם מ"ש הרמב"ן³⁴ דבפסוק זה (זכור גו' לקדשו) יש ב' מצוות – מצות „זכור” ומצות „ל-קדשו”: מצות זכירת שבת היא מצוה תמידית, לזכור את יום השבת תמיד בכל יום, ואילו מצות קידוש (שלמדין מתיבת „לקדשו”) היא הזכירה שביום השבת עצמו.

והנה אע"פ שלפי הרמב"ם מצות זכירה ומצות קידוש היינו הך, כלשונו „זכרהו זכירת שבח וקידוש”, י"ל, שגם הרמב"ם ס"ל מעין דברי הרמב"ן, דהיינו, שמכיון ש„זכור” משמעו זכרון תמידית³⁵ (כנ"ל), לכן ס"ל להרמב"ם, שיש במצוה זו שני חלקים, חלק השייך לשבת עצמה, וחלק השייך לימים שלאחרי השבת. וזהו מ"ש „וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו” – שע"י הזכירה ביציאתו נמשך זכרון ה- שבת גם בימי החול שלאחרי. ובפשטות, שעל ידי זכירת קדושת שבת בעת ש- יוצאים משבת לחול, זוכרים את יום השבת גם בימי החול.

[וי"ל שזה מודגש בהדין שכתב ה- רמב"ם (בהמשך הפרק)³⁶] „ואם לא הב-

נאמר זכור את יום השבת לקדשו כלומר זכרהו זכר קדושה וגדולה”, שכולל זמן המצוה בעצם גדר המצוה].

ועפ"י יומתק ג"כ מ"ש הרמב"ם (ב-המשך הפרק)³⁵ ד„יש לו לאדם לקדש על הכוס ערב שבת מבעוד יום כו' וכן מבדיל על הכוס מבעוד יום אף על פי שעדיין היא שבת, שמצות זכירה לאמרה בין בשעת כניסתו ויציאתו בין קודם לשעה זו כמעט³⁶ – דמוכח שס"ל שאין זה רק היתר למי שצריך לכך (כמו מי שהי' צריך להחשיך על התחום ו- כו"ב)³⁷, אלא שמלכתחילה מותר לעשות כן³⁸ (כמו בקידוש היום),

כי להרמב"ם תוכן ענין ההבדלה (מן התורה) אינו (רק) מה שמבדילים בין שבת לחול בכלל³⁸, אלא (כמו הגדר דקידוש) שמזכירין „זכירת שבח וקידוש” ביציאתו (כמו שמזכירין בכניסתו).

ו. אמנם עדיין הדבר טעון הסברה: בשלמא לפי מ"ש בסהמ"צ מובן ההכרח שמצות זכירה כוללת גם הבדלה, כי מכיון שצריכים לקדש ו„להבדיל” את יום השבת מהימים שלפניו ושלאחרי, הרי מוכרח שבמצות זכור גו' יהי' גם ענין ההבדלה במוצ"ש; ועאכ"כ להשי-טות שיש לימוד מיוחד שצריכים לה-כיר ענין של הבדלה במוצ"ש (אלא שנכלל במצות זכירת שבת מפני שנטפל לו כו');:

(35) שם הי"א.

(36) כ"ה בדפוסים שלפנינו (כמעט), וברמב"ם הוצאת פרענקל „במעט”. וראה לקוט ש"נ שם.

(37) כדעת רוב הראשונים – ראה תוד"ה צלי ברכות כז, ב. רא"ש שם פ"ד סי'. ובכ"ז בפוסקים – הובאו ונסמנו באנציקלופדי' לתלמודית ערך הבדלה ע' פז.

(38) להעיר מלבוש שם.

(39) פרשתנו שם.

(40) להעיר שבס' היד בכתבו עצם המ"ע מן התורה „לקדש את יום השבת בדברים שנאמר כו' כלומר זכרהו זכירת שבח וקידוש”, לא כתב (בפי-רוש) שהמצוה היא לזכרה ביום השבת. וראה לשונו בספר המצות שם (מ"ע קנה) בתחלתו ובהוצאת קאפח.

(41) פכ"ט ה"ד.

שבזה מובן בפשטות לשון חז"ל ש-
הובא ברמב"ם (בספר המצות) „קדשהו
בכניסתו וקדשהו ביציאתו“ (כנ"ל ס"א),
שיש לפרשו גם כפשטות משמעות ה-
לשון, ענין של המשכת קדושה: כלומר:
כמו שע"י הקידוש „בכניסתו“ ממשיכים
קדושת שבת (וע"י הקידוש בזמן לפני
כניסת שבת מוסיפים בקדושת שבת –
תוספת שבת, וכדאיתא במכילתא עה"פ
זכור, זכור מלפנינו כו' מכאן אמרו מוסי-
פין כו') – עז"ז תוכן „קדשהו ביציאתו“
הוא לא רק הזכרת מעלתו וקדושתו
דשבת בעת יציאת השבת, אלא המשכת
קדושת שבת ביציאתו⁴² בהזמן דלאחרי
זה.

וי"ל שזה מתאים גם עם הפירוש ה-
פשוט ב„לקדשו“, קידושו של יום השבת
גופא, שזהו גם הפירוש ד„קדשהו ב-
כניסתו וקדשהו ביציאתו“, שגם ביציאתו
מקדשים את השבת (ולא רק את ימי
החול שלאחרי). וטעם הדבר, כי ע"י
הבדלה ביציאת השבת שתוכנה להמשיך
את קדושת שבת גם בימי החול –
מתבטאת שלימות קדושת השבת⁴³, גודל
קדושת שבת ומעלתה שבכחה לפעול
ולהמשיך קדושה בימים שלאחרי.

ח. ועל ידי קיום מצות שבת – הן
כמו שהיא בשבת עצמה, ע"י שביתה
מעשי' גשמיית, וקיום מצות זכור וקדוש
שבת, והן ע"י פעולתה בימי החול להמ-
שיך בהם מקדושת השבת, בסגנון חז"ל
שהחולין יהיו נעשים על טהרת הקודש⁴⁴,

דיל בלילה מבדיל למחר ומבדיל והולך
עד סוף יום שלישי⁴⁵, שמהמשך וה-
השוואה (ללפניו) ד„אם לא קידש בלילה
כו' מקדש והולך כל היום כולו“, מובן
שא"י רק בגדר דיעבד ותשלומין לחיוב
(קדוש) והבדלה שהי' עליו לקיים בזמנו,
אלא שגם ימים אלו⁴⁶ זמנו הוא (כמו
בקידוש ד„זמנה כל השבת“⁴⁷ אלא ד-
„עיקר הקידוש בלילה“⁴⁸) והיינו כנ"ל,
כי עיקר תוכנה של זכירה זו הוא כדי
להמשיך זכרון יום השבת בימי החול
שלאחרי השבת.

ועפ"י יומתק הסדר ברמב"ם שדין זה
„אם לא קידש בלילה כו' ואם לא הבדיל
בלילה כו'“ כתבו, מיד לאחר ניסוח
קידוש והבדלה, ולפני (שאר) פרטי דיני
קידוש והבדלה – כי אין זה דין פרטי,
תשלומין למצות הזכירה (קידוש והב-
דלה) דשבת, כ"א שגם אז נמשך זמן
קיומה].

ז. ביאור זה בשיטת הרמב"ם עולה
בקנה אחד עם המבואר בספרים⁴⁹ בתוכן
הפנימי דברכת הבדלה, שענינה להמשיך
קדושת שבת תוך ימי החול שלאח"ז.

(42) י"א שרק ביום הא' זמנה הוא ושאר הימים
עד יום ג' הוא תשלומין, ושכן חילקם הרמב"ם
וכתב „ואם לא הבדיל עד סוף יום שלישי“ ומוסיף
– „ומבדיל והולך עד סוף יום שלישי“ – ראה
בארוכה שד"ח אסיפת דינים מערכת ה' אות טו
(תתקפח, ב ואילך). אבל מזה שאדה"צ בשר"ע א"ח
סרצ"ט ס"ח כתב דכולא חד דינא להו, משמע דס"ל
בדברי הרמב"ם (ראה שד"ח שם) דכולם בכלל זמן
הבדלה, וכבט"ז יו"ד סשצ"ז סק"ב (קרוי לסופו).
וראה אנציקלופודים שם ע' פח ואילך. ושנ"ב.

(43) ל' הביח א"ח סרצ"א ד"ה ואם שכח –
נביאור דעת הרמב"ם.

(44) ל' הרמב"ם שם ריש ה"ד.

(45) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות מילה (ח, א).

(46) ראה מגדל עוז כאן שקישר ב' הענינים
יחד. וראה גם סמ"ג ריש מ"ע כט ובסופו.
(47) להעיר ממשנת בלק"ש חט"ז ע' 236
ואילך בפ"י דברי המכילתא (הג"ל בפנים) בתוס'
שבת, שזהו חלק מקדושת שבת.

נוסף על שמצ"ע צ"ל⁴⁸ כל מעשיך לשם
שמים ובכל דרכיך דעהו⁴⁹,

הרי „כל⁵⁰ השומר את השבת כהל-
כתה ומכבדה ומענגה כפי כחו כבר מ-

פורש בקבלה שכרו בעולם הזה יתר על
השכר הצפון לעולם הבא שנאמר⁵¹ אז
תתענג על ה' והרכבתיך על כמותי ארץ
והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה'
דיבר.

(משיחת כ"ח אייר תשמ"ה)

(48) שו"ע או"ח סרל"א ודאדה"ז שם סקניז

ס"ב.

(49) ראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג – מהשיעורים

ושבוע זה (בשנת תשמ"ז) (בהלימוד דג"פ ליום).

(50) ל' הרמב"ם סוף הל' שבת.

(51) ישעי' נח, יד.

יתרו* ג

שביתה אחת למדו כמה שביתות, דמכיון שהותרה לו שבות אחת במקדש, לטלטל ולהוציא זה שנראה לצאת, מוציא עמו במקום שנפל גם את השני עמו, דמאי שנא, דכיון שהותר הותרו כמה שביתות" (הואיל ובבת אחת הן).

אבל פירוש זה צ"ע, כי לכאורה אינו אלא רמז רחוק ביותר, שהרי אין שום קשר בין הסברא להתיר את השבות הב' – כיון שהותרה (שביתה אחת) הותרו כמה שביתות" (ישיוד ההיתר בזה הוא – הואיל ובבת אחת הן) – עם ה' משל "צבת בצבת עבד" (שמצבת אחת נעשו כמה צבתות).

וגם אין פירוש זה מתיישב בלשון ה' ירושלמי, "משביתה אחת למדו כמה שבי' תות" – שהרי אין כאן ענין של לימוד, אלא רק היתר כולל, "דמכיון שהותר לזה הותר אף לזה".

ועוד זאת: לפירוש זה, למאי נפק"מ השקו"ט כיצד נוצרה הצבת הראשונה – הרי כדי לבאר שמשביתה אחת למדו כמה שביתות מספיק לומר אשר "צבת בצבת עבד"?

(3) ל' מראה הפנים לירושלמי שם. וראה הערה הבאה.

(4) במראה הפנים שם מבאר (ע"פ דברי ה' תוספתא, הובא לקמן ס"ב) "דהלכות שבת כהררים התלים בשערה הן ולמדו זה מזה בסמך מוועט כמו שעושי מצבתא אחת כמה צבתות וא"ו וה"נ . . . תל-מוד דבר מדבר בהלכות שבת דכשהתירו שבות אחת התירו כמה שביתות הואיל ובבת אחת הן. אבל ע"ע מהי השייכות בין לימוד הלכות שבת, בסמך מועט" להא"ש, התירו כמה שביתות הואיל ובבת אחת הן. (5) וכלשון המשנה אבות שם, "צבת בצבת עשוי" (ותו לא).

א. איתא בירושלמי סוף עירובין: הוא ה' אומר צבת בצבת עבד" (הצבת אינה נעשית אלא בצבת אחרת. קרבן העדה) צבתא קדמייתא מה הוות (צבת הראשונה מי עשאה. קה"ע) ביר' הוות (בר' מששת ימי בראשית, שהיא מדב-רים שנבראו בע"ש בין השמשות. קה"ע). אמר רבי חנינא קומי ר' מנא ומה את אמר לה (כלומר איך אתית דבר זה לדי-נים שבמתני'. קה"ע), מצבתא אחת למדו כמה צבתות וכא משביתה אחת למדו כמה שביתות.

בפני משה מפרש השייכות של מאמר זה לכאן, שזהו מענה (ברמז) על האי-בעיא שבגמ' שם לפנ"ז, בקשר לדברי המשנה בדין הוצאת שרץ שנמצא במק-דש – "רע"ק אומר מקום שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת משם מוצי-אין אותו", ואמרו ע"ז בגמ' "הוציא מ-מקום שחייבין עליו כרת ונפל למקום שאין חייבין עליו כרת – כבר נראית ל-צאת [כלומר], כבר ה' ראוי להוציא בתחילה, ופשיטא שמוציאו אף משם, אלא דהא קמבעיא לן, אם מצאת אחר בצדו [במקום] שנפל . . . שאין חייבין עליו כרת] מוציא את שניהם [דמכיון ש-הותר לזה הותר אף לזה] או אינו מוציא אלא את שנראה לצאת" [בתחילה]?

וכמענה על איבעיא זו השיב ר' מנא, "דרך רמז ומשל . . . דכמו מצבתא אחת למדו לעשות כמה צביתות, הכא נמי מ-

(*) וסיום מס' עירובין (ירושלמי).

(1) ראה גם אבות פ"ה מ"ז. פסחים נד, א. וראה לקמן בפנים בסוף הסעיף.

(2) ראה פני משה.